

Käesolev ajakirja erinumber on välja kasvanud vajadusest analüüsida ruumilist keskkonda kunsti- ja kultuuriajaloo teisenenud meetodite ja uurimisteedade kontekstis, keskendudes nii arhitektuuri- ja ehitatud keskkonnale uutele tõlgendusviisidele kui ka tuues kunstiajaloolisse käibesse materjale, mida seni on peetud väheoluliseks või -väärtuslikuks.

Kõik artiklid käsitlevad tänaseks lõppenud, kuid seni väheuuritud ja oma kummalisuses uurimisobjektina paeluvat nõukogude perioodi Eesti ajaloos. Artiklid ei vaatle arhitektuuri traditsioonilises mõttes – kui arhitekti loominguna kujunenud kunstilist vormi –, pigem on kõne all eriliste ühiskondlike olude tekitatud erilised keskkonnad, nii reaalsed kui virtuaalsed. Uurimuste taustal on oluliseks sõlmküsimuseks nõukogude perioodi uurimise meetoodika ja võimalused. Epp Lankotsi huvitavad nomenklatuuri elukeskkonna eristumistaktikad, mis Stalini ajal alles arglikult avalduvad. Triin Ojari seevastu uurib modernistliku võrdsuse ideoloogia rakendumist Mustamäe väljaehitamisel. Mart Kalm vaatleb väikelinna inimeste nõukogude oludega kohastunud ruumilist eneseväljendust, Andres Kurg aga 1970. aastate kunstivangardi kodusfääri ulatuvat eneseteostust.

Artiklid on valminud Eesti Teadusfondi grantide nr. 4748, “Elukeskkonna sotsiaalsest determineeritusest Eestis” toetusel.

This current issue has grown out of the need to study and analyse the spatial environment in the context of alternative methods and research themes in art and cultural theory, with a focus on new ways of interpreting the architectural environment, as well as introducing ideas to art theory that have until now been considered unimportant or even worthless.

All the articles address the Soviet era – a fascinating and curious period in Estonia’s history, which has come to an end and which until now has attracted little attention. The articles do not look at architecture in the traditional sense, as an art form developed as the creative work of the architect, but rather as the result of the various conditions in society which have created unique environments, both real and virtual. An important part of the research is the various methods and avenues of studying the Soviet period. Epp Lankots presents the curious differentiating tactics within the residential environments of the *nomenklatuura*, which during the Stalinist period were still quite restrained. Triin Ojari, in contrast, looks at the ideology of equality as it was applied in the building of Mustamäe. Mart Kalm addresses the spatial self-expression of small-town people as they adjusted to the Soviet system, while Andres Kurg looks at how the *avant-garde* of the 1970s extended into the home.

The articles were written with the support of the Estonian Science Foundation, grant No. 4748, “The social determination of the residential environment in Estonia”.